

ULUSAL LİDER HAYDAR ALİYEV BÜYÜK YAZAR CAFER CABBARLI HAKKINDA

Salatin ALI KIZI AHMETOVA,
Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat
Üniversitesi
filoloji bilimleri doktoru, doçent
ahmadova.salatin@mail.ru
mailto:ahmadova.salatin@mail.ru

**NATIONAL LEADER HEYDAR
ALİYEV ABOUT
THE GREAT DRAMATURG
JAFAR JABBARLI**

Salatin Ali Ahmetova
Azerbaijan Architecture and
Construction University Doctor of
Philosophy in Philology, Associate
Professor
ahmadova.salatin@mail.ru

Abstract. National leader Heydar Aliyev was a planetary-scale politician trained by the Azerbaijani people, a statesman with great experience, excellent tactics, far-sighted strategy, a phenomenal personality loved and respected by the Turkic and Muslim countries, a rare, unique word writer who attaches importance and value to scientific, literary and artistic works. Established for many years in one of the largest countries of the world - the Olympus of the former hierarchy of the Soviet Union, the national leader was born in Nakhchivan in a simple, poor, hardworking family, during the years of Secondary Education showed a deep interest in various fields of literature, culture and Art, Read western, Russian, Turkish and Azerbaijani literature with high enthusiasm.

Even in his youth, before entering the political arena, national leader Heydar Aliyev loved and highly valued the works of classics of world literature, bright figures of Azerbaijani literature, including Jafar Jabbarli. During his tenure, the head of State of Azerbaijan always treated the pearls of art of the great artist with sensitivity, gave a worthy assessment, and signed relevant orders for the implementation of urgent measures to perpetuate his name. Even after the restoration of the state independence of Azerbaijan, Heydar Aliyev gave the artist a high scientific value, saying that "Jafar Jabbarli is one of the great and great people of our culture and literature." These ideas of the national leader were the first and highest assessment given to the creativity of Jafar Jabbarli at the state level.

Keywords: Heydar Aliyev, Jafar Jabbarli, "My country", "Aydin", "Sevil"

Giriş İntroduktion: Azərbaycan'ın onurlu öğretmeni, aydını Latif Hüseynzadə, 1930'ları hatırlayaraq eski öğrencisi hakkında Heydar Aliyev'in popülər Türk yazar Rəşad Nuri Güntekin'in okul hayatını anlatan "Çalıkuşu" adlı romanını defalarca okuduğunu, Namık Kemal, Ziya Gökalp, Yahya Kemal'in eserlerini okuduğunu yazmışdır. En sevdiği şairlerden biri Təvfiq Fikrət'i...

Seçkin öğretmen sadece sevgili öğrencisine Azərbaycanlı sanatçıların yabancı edebiyatlarını ve eserlerini

öğretmekle kalmadı, aynı zamanda onları algılama ve analiz etme alışkanlığını da aşıladı. Genç Heydar'ın başarıları ise en çok akranlarına örnek olan sevgili öğretmeni Latif Hüseynzadə tarafından takdir edildi.

Küçük kardeşi akademisyen Agil Alirza oğlu, hayatının Nahçıvan döneminde edebiyat ve sanata vurgu yaparak gençliğinde akranlarından farklı olan Heydar Aliyev hakkında şunları yazdı: "1930'larda Nahçıvan'da klasik eserler sahnelendi - Şekspir'in "Othello" ve "Hamlet", Şiller'in "Kaçaklar", Gogol'un "Müfettiş" vb. eserler. Azerbaycan dramaturgisine gelince, Celil Memmedgulu-Zadə'nin eserleriyle birlikte gençlerin beyinlerinde ve ruh hallerinde yeneklidir... Oyun yazarı Cafer Cabbarlı'nın oyunlarının kahramanları da güçlü bir etkiye sahipti. Onun Sevil ve Almazı, Aydın ve Oktay obrazları Yeni Dünyanın insanları, yeni yaşamın yaratıcılarıydı. Gençler onlar gibi olmaya çalıştılar, toplumun yenilenme ve değişim sürecine kendilerini aynı güvenle, özveriyle katılmak istediler. Genç Heydar'ın, Sevil özgürlük hakkını sonuna kadar savunan, ataletle, ailedeki geri kalmışlığa isyan eden, açığı güçlü bir protesto göstererek imajı çok çektiydi. Oyunun sevgili kahramanı CCabbarlı ile tanıştıktan 20 yıl sonra, genç, mutlu babanın ilk doğan çocuğuna Sevil adını vermesi tesadüf değildi."

Özellikle 1930'larda Nahçıvan'ın edebi-kültürel ortamında Cafer Cabbarlı oyunları sahnede sahnelenen en sevilen sanatçılardan biriydi. Büyük oyun yazarının 1934 yılında 35 yaşında çok erken vefat etmiş olması, insanlarda acıma, pişmanlık duygularını pekiştiren C. Cabbarlı, kişiliği ve yaratıcılığına daha da ilgi duymaya başladı. Nahçıvan Tiyatrosu'nda seyircilerin Uilyam Şekspir'in "Othello", "Hamlet" ve Fridrih Şiller'in "Kaçaklar" eserleriyle profesyonel mütercim Cafer Cabbarlı'nın çevirisiyle tanışmaları tesadüf değildi.

Ana kısım Main part

Sovyet rejiminin mantıksız ve amansız baskısı uluslar için büyük felaketlere ve korkunç kabuslara yol açsa da, milli yazarımız Cafer Cabbarlı'nın adı ve eserleri gölgeyi bırakmadı. Çünkü bu ulusal kurtuluş ideolojisinin taşıyıcısı olarak eserlerinin ana özü olan kayesi, meramı fikrin alt katmanında, semboller sisteminde oluşmuştur. C.Cabbarlı zengin bir edebi-sanatsal mirasa sahip olmasına rağmen, hayatı boyunca kitapları basılmamış olmasına rağmen, ölümünden sonra eserlerinin basılması, araştırılması ve tanıtılması konusunda bazı çalışmalar yapılmıştır. Azerbaycan'da Heydar Aliyev döneminde (1969-1982 ve 1993-2003) ülke çapındaki liderin dikkati ve endişesi sayesinde büyük yazarın çalışmalarının incelenmesi ve tanıtılması

çalışmaları güçlendirildi, Bakü şehrinde anıtı dikildi, Ev Müzesi açıldı, metro istasyonuna adı verildi, yıldönümleri kutlandı...

Heydar Aliyev'in 1979 yılında imzalanan ilgili kararnameye dayanarak, Cafer Cabbarlı'nın 80. yıldönümünün ciddi kutlanması için kapsamlı bir etkinlik planı hazırlandı ve onaylandı. Unutulmaz tarihi çalışmalar yapılmıştır. 23 Mart 1982'de Bakü'nün merkezinde büyük oyun yazarının adını taşıyan meydanda Cafer Cabbarlı'nın granitten yapılmış anıtsal heykelinin açılışı yapıldı (anıtın yüksekliği 5,5 metre, granit kütlesi 280 tondur. - S.A.). Anıtın açılışına bizzat devlet başkanı Heydar Aliyev katıldı ve geniş bir konuşma yaptı. O, Cabbarlı'yı "halkların dostluğunun ve kardeşliğinin habercisi" olarak nitelendirerek, tam, kapsamlı konuşmasında yazarın eserlerini, sosyal konumunu, bir siyasetçi, devlet başkanından çok bir profesyonel, bir edebi şahsiyet olarak yaratıcı değerlerini nesnel ve mecazi olarak değerlendirdi: "Cabbarlı'nın yaşam tarzı ve yaratıcı kaderi şaşırtıcıdır. Az yaşamasına rağmen geride bıraktığı zengin edebi miras, Azerbaycan edebiyatı ve sanatı tarihinde bütün bir dönemi oluşturmaktadır. Cabbarlı'nın edebi mirası, halkın kalplerinde ve zihinlerinde, çağdaşlarımızın isimlerinde ve eylemlerinde, sanatının giderek yeni nesil okuyucular ve izleyiciler üzerindeki manevi etkisinin amansız gücünde yaşıyor. Cafer Cabbarlı'nın edebi mirası işte bu: - sokakların, meydanların ve kültür merkezlerinin adlarında, edebiyat eleştirmenlerinin eserlerinde, yazarların, bestecilerin, sanatçıların eserlerinde taş ve bronzla ölümsüzleştirilen seçkin sanatçının ölümsüzlüğü! Bugün Bakü'nün güzel bir köşesinde açılan Cafer Cabbarlı abidesi Azerbaycan halkının en büyük oğuluna olan saygısının ve sevgisinin yeni ve canlı bir göstergesidir."

Büyük lider, Azerbaycanlı oyun yazarının şiiresl gücünün genellemelelerini, disbükey çizgilerini, yönlerini yapmış, halk sevgisinin fethinin gizli anlamlarını vurgulamış, sanatın ve sanatçının ölümsüzlüğünün "sırrını", sonsuzluk felsefesini eşsiz bir beceriyle göstermişti. İnsani düşüncesine göre Cabbarlı'nın sanatının gücü, yüksek düşüncesinde, ilkelliğinde ve manevi saflığında yatmaktadır.

Heydar Aliyev, ulusal dili her zaman halkın eşsiz bir mülkü olarak görmüştür ve manevi kültürün ilerlemede, edebi dilin zenginliğinde yükselişini görmüştür. Şairlerin, yazarların, oyun yazarlarının edebi dilin gelişmesinde, ulusal temele dayalı yeni kelimeler, başlıklar ve terimler yaratmadaki rolüne kesinlikle değer verdi. Bu açıdan Cafer Cabbarlı'nın eseri Azerbaycan edebi dilini zenginleştirmek için tükenmez bir hazinedir.

(Davamı 3-cü sahifədə)

ULUSAL LİDER HAYDAR ALİYEV BÜYÜK YAZAR CAFER CABBARLI HAKKINDA

(Əvvəli 2-ci səhifədə)

Hayatının neredeyse 15 yılını Sovyet rejiminin ahlaki baskısı ve darbeleri altında geçiren Cafer Cabbarlı, devlet bağımsızlığının yeniden sağlanmasının ilk yıllarında çeşitli açılardan çok değerliydi. Bazıları Sovyet döneminde yaratılan edebiyatı istisnasız Sovyet edebiyatı olduğuna, ancak yalnızca inkar ve vazgeçmeye mahkum olduğuna inanıyordu. Bin yıllık düşüncseyi, felsefeyi, halkın yaşam tarzını yansıtan manevi değerler haline gelen milli edebiyatı, eserleri ve sanatçıları savunmaya başlayan Haydar Aliyev, iktidara dönüşünün ilk yılında Bilimler Akademisi'nde aydınlarla yaptığı toplantıda şunları söyledi: "Cafer Cabbarlı... Büyük yazarımız, büyük oyun yazarımız, Azərbaycan kültürüne büyük katkılarla bulunan bir adamdır... Cafer Cabbarlı, Sovyet döneminde en büyük eserleri yazan kişidir. Neslimizin büyük bir kısmı onun eserleriyle yetiştiirdi. "Od Gelinei", "Yaşar", "Elmas", "1905'te", "Oğtay Eloğlu", "Solmuş çiçekler", "Firuza" vb. ne güzel eserler!"

Haydar Aliyev'in adını vurguladığı Cafer Cabbarlı'nın eserleri, milli kökleri olan özgürlük, adalet, mutlu gelecek mücadelesine adanmış insan düşüncesi ve imgelerinden oluşan bir galeridir... Özellikle "Od gelini", 7. yüzyılda Elhan - Babek önderliğindeki Azerbaycanlı Türklerin yabancı işgalcilere karşı kurtuluş mücadelesinin, tiranlığa, adaletsizliğe, köleliğe, silahlı direnişe karşı ayaklanmanın anlatımıyla birlikte felsefi düşüncemizin tarihini eski ve şanlı sayfasıdır. H.Aliyev, öncelikle bu eserin başlığını vurgulayarak, Azerbaycanlı Türklerinin eski zamanlardan beri özgür ruhlular ve savaşçı bir toplum olduklarını, Vatanları için acıya katlanmaktan, ateşe kalmaktan korkmadıklarını, devlet olma geleneklerini, onurlu bir yaşam tarzını benimsediklerini vurgulamak istedi.

Ülke lideri tarafından listelenen isimlerin sıralamasında "Firuza" dışındaki herkes dramatik eserlerdir.

Cafer Cabbarlı'nın sadece şair, oyun yazarı, yazar değil, aynı zamanda yetenekli bir çevirmisi olduğuna da biliniyor. Yaklaşık on yıl "Azerbaycan" ve "Komünist" gazetelerinde tercüman olarak çalıştı, Rusça'dan Azerice'ye Türkçeye tercüme etti ve gazete için bilimsel ve sanatsal eserler ile resmi materyaller yayınladı. C.Cabbarlı Batı edebiyatından Uilyam Şekspir'in "Hamlet", "Othello", Fridrih Şiller'in "Kaçakları, Caron de Boumarşen'in "Figaro'nun Düşünü", Herbert George Wales'in "Yeraltı Dünya", Amerikalı şair Henry Uodsvort Longfellow'un "Rovşan Bey Köroğlu'nun Atlayışı", Rus edebiyatından Lev Tolstoy'un "Hacı Murat", "Çocuklar", Maxim Gorki'nin "Yüzügüler", Lev Slavin'in "Müdahale", Alexander Afinogenov'un "Korku" ve diğer eserleri büyük bir profesyon-

nellik ve yetkinlikle anadilimize tercüme etti.

Azerbaycan halkının ülke çapında daki lideri Haydar Aliyev, Cafer Cabbarlı'nın çeviri çalışmalarının halk için önemi konuşarak, analitik ederek ve yorumlayarak her zaman takdir etmiştir. Büyük oyun yazarının görkemli anıtının açılışında konuşurken şunları söyledi: "Popüler bilgelikten yararlanan gerçek bir Ulusal yazar olan Cafer Cabbarlı, yerli kültürünü Rus ve dünya klasiklerinin gelenekleri sanatsal ve estetik başarılarıyla zenginleştirdi. Usta taramalarıyla bükün bir yaratıcı carelilik gösterdi, yerli Azerbaycan kültürünün ufkunu genişletti, Lev Tolstoy'un gücünü ve dehşini, Şekspir'in felsefi derinliğini, Şiller'in romantizmini, Maksim Gorki'nin gerçek eserini Azerbaycanlı okuyucuya aktardı."

Haydar Aliyev'e göre edebiyat, insanları eğitiminde, toplumun ilerlemesinde istisnai bir rol oynamaktadır. Ona göre, yetenekli bir şekilde yazılmış bir kurgu eseri, tüm bir neslin yüksek manevi ihtiyaçlarını karşılayabilir, felsefi görüşlerini ve dünya görüşünü genişletebilir ve derinleştirir. Kurgunun insanı, hümanist misyonunu öven, insanlara sevgi, adalet ve sadakat duyguları aşılayan büyük lider, seçkin sanatçıların düştüğü, kalbi etkileme gücüne, yeteneğine defalarca dikkat çekti. Ulusal lider, Cafer Cabbarlı ve Samed Vurgun'un çalışmalarını değerlendiren, isimlerini Rus klasikleriyle aynı seviyeye getirdi: "Yetenekli bir şekilde yazılmış bir sanat eserinin gücü, tüm nesillerin yüksek manevi ihtiyaçlarını programlayabilecek şekildedir. L.Tolstoy ve M.Gorky, V.Mayakovsky ve A.Fadeev, S.Vurgun ve C.Cabbarlı'nın kitaplarının yanı sıra diğer birçok seçkin sanatçının milyonlarca insanın zihinleri ve kalpleri üzerinde nasıl güçlü bir etkiye sahip olduğuna dair canlı örnekler söylenleri kanıtlanırmı olur?"

Hem Cafer Câmbazlı, hem de Samed Vurgun, dünnyâ çapında okunan ve sevilen Rus klasiklerinin eserlerini sadece inceleyerek öğrenmekle kalmadılar, aynı zamanda bu üst dü-

zey edebiyatın örneklerini çevirerek Azərbaycanlı okuyucuların ruhani menülerini daha da zenginləşdirdilər.

Ulu önderin halkın en sevdiği sanatçılarından C.Cabbarlı ve Samed Vurgunun "yetenekle yazılmış sanat-
sal eserler" dediği şiir ve dramay-
odaklanılması ülkemizde şiir ve dra-
manın büyük bir takdirdir. Gözlem-
ler, H. Aliyev'in küçük yaşlardan iti-
baren Azerbaycan, Türk, Rus ve Ba-
tı edebiyatını sistematik olarak oku-
mayı ve analiz etmeyi, onu sanatsal,
ideolojik açıdan takdir etmeyi sev-
diğini doğrulamaktadır. Devlet başka-
rı olarak görev yaptığı yıllarda oku-
ma geleneğini sürdürerek ve geliştire-
rek büyük sanatçıları vatandaşlık ve
bağımsızlık ideolojisi merceğinden
yaklaştı. 6 Mart 1997'de Azerbaycan
şairi Samed Vurgunun 90. yıldönümü
kutlamalarında konuşan H.Aliyev de-

miştir: "Samed Vurgun, Üzeyir Hacıbeyli, Cafer Cabbarlıyla omuz omuza yürüyordu. Onlar - Samed Vurgun, Üzeyir Hacıbeyli ve Cafer Cabbarlı - Azərbaycan'ı özgür,- bağımsız, azad görmek istediler."

Tabii ki, devlet başkanının güvenle ifade ettiği bu sarsılmaz inanç, gücünü büyük sanatçıların yaratıcılığından, ulusal bağımsızlık ruhuyla çekmiştir. Üzeyir Hacıbeyli, Caffer Cabbarlı Azərbaycan Cumhuriyeti döneminde (1918-1920) faaliyette gösterildiler, özgür, bağımsız devleti yücelttiler, devletin güçlendirilmesi için savaşta. Ancak Samur-ğun (1906-1956) o zamanlar çok gençti, henüz ciddi bir sanatsal yarıma başlamadı, bağımsızlık mücadelesine girmede. Ancak 1933-1935 yıllarında yazılmış ve diiler ezberi olan "Azərbaycan" şiiri de dahil olmak üzere eserlerinin çoğu, yazar hakkında şöyle görünecek kadar iyidir: "Azərbaycanı" azad, bağımsız, özgür görmek istiyor"du.

Azerbaycan'da Cafer Cabbarlı'nın Sovyet döneminde çalışmaları daha çok araştırılması ve tanıtılması adına rağmen, Cumhuriyet ideali, ulusal bağımsızlık ideolojisi ile yakından ilişkiliydi, eserlerinde özgür, bağımsız bir devletten, sevgili ülkenin, verimli toprakların, üç renkli bayrağını

ilham ve coşkuyla yüceltti. Sosyopolitik manzaradaki, sosyo-ekonomik oluşumlardaki değişime rağmen, milli lider Haydar Aliyev'in büyük sanatçımız Cafer Cabbarlı'nın eserine verdiği bilimsel ve edebi değer değişmedi ve bugün tazeliliğini, modernliğini ve alaka düzeyini koruyor.

Sonuç Conclusion

Cafer Cabbarlı, Azərbaycan edebiyatının, kültürünün canlı bir şahsiyetiy, arkasında zengin ve değerli bir sanatsal miras bırakan seçkin bir sanatçıdır. Eserleri Cumhuriyet döneminden günümüze Azərbaycan edebiyatı eleştirisinin gündemindeydi, hayatı, çevresi ve kişiliği hakkında pek çok bilimsel makale, monografi, kitap yazılmış, tezleri korunmuştur. Ulusal lider Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in hem Sovyet döneminde, hem de devlet bağımsızlığının yeni-dən kazanılmasından sonra büyük yazar Cafer Cabbarlı hakkında ifade ettiği düşünceler, yaklaşımı ve edebiyat politik değerlendirmesi, ona ilk kez devlet düzeyinde verilen değerdir.

Cafer Cabbarlı'nın Haydar Aliyev'in değerlendirmesinde: "...Kültürümüzün, edebiyatımızın büyük, parlak insanlarından biri. Cabbarlı'nın hayatı ve sanatsal yolculuğuna "şaşırtıcı" diyor, haklı olarak sanatçının edebi mirasını edebiyat ve sanat tarihinde "bütün bir dönem oluşturdüğünü", bu mirasın "halkın kalplerinde ve zihinlerinde" yaşadığını vurguluyor. Büyük lider, "neslimizin büyük bir kısmının kendisine ait olduğunu (Cafer Cabbarlı - S.A.) eserleriyle yetiştirildiğini" kabul etti.

Azərbaycan halkının ölkə lideri Heydar Aliyev'in böyük yazarı, şair, oyun yazarı Cəfər Cəbbarlı'nın millət sepetçi, bağımsızlığı və istiqlal seve-n, yücelten güclü söz ustası olduğu fikri, ölkənin öndə gələn edebiyat bilginləri tərəfindən həqiqi və qəbul görmüşdür.

Kaynakça References

1. Elmira Ahundova. "Haydar Aliyev: Kişilik və Zaman". Bakü. "Ozan", 2007, s. 74-75 (352)
2. Haydar Aliyev. Ulusların dostluk və kardeşliğinin habercisi. Bakü, Edebiyat və Sanat Gazetesi, 1982, 26 Mart
3. Haydar Aliyev. Aydınlarla yapılan toplantılar her zaman büyük bir tatil izlenimi yaratır. Bakü, Azərbaycan Gazetesi, 1993, 21 Eylül
4. Cafer Cabbarlı'nın çevirileri. Bakü, "Doğu-Batı", 2013, s. 482-485
5. Haydar Aliyev. Bilgelğin somutlaşmış (raporlar, konuşmalar, toplantılar, röportajlar). Bakü, "Bilim", 2023, s.145
6. Haydar Aliyev. Edebiyatın yüksek borcu ve pratikliği. Bakü, Ozan, 2000, S. 150.
7. Haydar Aliyev. İnsanların kalplerinde yaşayan sanatçı mutludur. Bilgelğin somutlaşmış (raporlar, konuşmalar, toplantılar, röportajlar). Bakü, "Bilim", 2023, s.277